

גיליון בית ארזי"ם

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבנותה"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פרשת פנחס
תשפ"ה

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש זי"ע, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש [בעל שם קטן מבוטשעטש], מעובד באופן השווה לכל נפש

שעיר חטאת של ראש חודש לעורר בני ישראל לשוב בתשובה שלימה שתעלה עד לפני כסא הכבוד

ושעיר עזים אחד לחטאת לה' (במדבר כה, טו)

כתב רש"י, ומדרשו באגדה, אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו כפרה עלי, על שמיעטתי את הירח, עד כאן.

לכאורה יש להבין, מדוע צריכים בני ישראל להביא שעיר חטאת לכפרה על שמיעט הקדוש ברוך הוא את הירח, הרי אין בדבר כל שייכות לבני ישראל.

רק יש לבאר, כי הנה שורש טענת הלבנה שאמרה כי אין שני מלכים מתנשאים בכתר אחד (חולין ס:), היה זה מחמת רצונה להתנשא ולהתגאות, ובזה התעורר כוח הבחירה אצל בני ישראל, שעל ידי זה באים בני ישראל לידי חטא, מחמת כח הבחירה שהוא מעיקרי הגורמים לבוא לידי חטא.

אכן לפי זה אינו מובן אם כן מהו אמרו 'הביאו כפרה עלי', מה שייך לומר כביכול שצריכים להביא כפרה על השם יתברך בזה.

ויש לומר בזה, כי כוונת הקדוש ברוך הוא באומרו 'הביאו כפרה עלי', היינו על דרך מאמרם ז"ל (יומא פו.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, והיינו שיעשו בני ישראל תשובה, שתעלה תשובתם עד לכסא הכבוד, וזהו אומרו 'הביאו כפרה עלי', שיערכו בני ישראל תשובה שלימה, שתעלה ותבוא לפני כסא כבודו, ובזה יהיה הכפרה על התעוררות כח הבחירה, שיכול להביא לידי חטא.

(פרשת פנחס לסעודה שלישית, בד"ה ובראשי חדישכם)

ליקוטי ופניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף מדיליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארילוס זצ"ל אב"ד מיהאלען, באקוי ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

פנחס הרג את זמרי רק אחרי שראה כי לא יצא ממנו זרע כשר

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו וגו' (במדבר כה, יא)

פירש רש"י, לפי שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטים אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. אמנם יש להקשות, כי מה הועיל ייחוסו אם הרג שלא כדין, ואם הרגו כדין לא יגרע מעלתו בשביל שהוא בן פוטי, ומה היה דעת בני ישראל בזה.

וכתב הגאון רבי דוד מאשקאוויטש זצ"ל מנאסויד (גלילי זהב פרשת פנחס בד"ה מה כתוב), כי יש לבאר בזה על פי מה שהזכירו בכתבי הקודש, עד כמה צריך האדם להיזהר שלא לפגוע אפילו ברשעים, שתמיד יש לחשוב שמא עתיד לצאת ממנו ענף טוב, וכמאמרם (כתובות נג.): "לא תיהוי בעבורי אחסנתא, אפילו מברא בישא לברא טבא, דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה".

על פי זה נתן טעם על שנתעצל משה בהריגת זמרי, כי אף שהיה הדבר 'לעיני משה' (במדבר כה, ו), וכי מי קנאי הוא יותר ממנו, שכבר הרג את המצרי (שמות ב, יב), אלא לפי מה שמבואר בשם האר"י ז"ל (שער הפסוקים פרשת משפטים בד"ה ואשר לא צדה) שמושה רבינו טעה בהריגת המצרי, שעדיין היה איש כשר עתיד לצאת ממנו, ועל דבר זה נתחייב גלות, ולכן ברח למדין, ומרומז זה בדברי הכתוב (שמות כא, יג) 'ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה', שמ"ה אותיות מש"ה. בזה יש לכוון מה שנאמר (שמות ב, יט) 'ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד הרעים', וכי מצרי היה משה רבינו שכינוהו כן הכתוב, אלא הייתה כוונתם 'איש' שהיה עתיד לצאת מן 'מצרי' שהרג, שבשבילו בא לכאן, הוא 'הצילנו מיד הרעים'. וייתכן, שמטעם זה מיאן משה רבינו בשליחותו למצרים, לפי שידע בעצמו שהוא מצוין במידת הניצוח לנצח אויבים ולנקום בעד אחיו [עיי'ן מה שהביא התפארת ישראל (קידושין פ"ד אות ע"ו)], פן יטעה שוב פעם להכות איזה מצרי שאיש עתיד לצאת ממנו ויתחייב שוב גלות, לכך אמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות ז, א) 'ואהרן אחיך יהיה נביאך', אהרן שמדתו חסד, הוא יהיה נביא בעניין זה, שהוא בוודאי לא יחיש לחרוץ משפט עד אשר יחדור היטב אל עתידו של האיש, לראות שאין עוד איש כשר העתיד לצאת ממנו.

בזה פירש את דברי הכתוב (במדבר כה, ז) 'וירא פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו, וירא פנחס', היינו

הקרבת שעיר החטאת בראש חודש לעתיד לבוא

ושעיר עזים אחד לחטאת לה' (במדבר כה, טו)

כתב רש"י, ומדרשו באגדה, אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו כפרה עלי, על שמיעטתי את הירח, עד כאן.

הבני יששכר (מאמרי ראש חודש מאמר ג' אות ז') כתב להקשות, מה טעם בתפילת המוספין של ראש חודש, אנו מזכירים ואומרים 'ועולת ראש חודש נעלה עליו', והרי אף חטאת היו מקריבים ביום ראש חודש כדברי הכתוב, ואם כן היה לנו להזכיר 'ועולת וחטאת ראש חודש נעלה עליו'.

רק ביאר בזה, על פי דברי רש"י הנ"ל ומקורם בדברי חכמינו ז"ל (חולין ס:). כי מה שנאמר בשעיר חטאת של ראש חודש 'לחטאת לה', שאמר הקדוש ברוך הוא לבני ישראל להביא כפרה עליו על שמיעט את הירח, וממילא לעתיד לבוא במהרה ובימינו, אשר נאמר בו (ישעיה ל, כו) 'והיה אור הלבנה כאור החמה', אם כן אין צריכים עוד להביא חטאת לכפרה לה', ועל כן כשאנו מזכירים על העתיד לבוא, אנו מזכירים רק את הקרבת העולה, ולא את הקרבת השעיר לחטאת אשר כבר לא יקריבו לעתיד לבוא.

והנה יש להעיר על דבריו, שהרי אנו מזכירים בהמשך 'ושעירי עזים נעשה ברצון', והרי השעיר הוא החטאת לה', ואם כן מה מקום לקושייתו, על שאין מזכירים את הקרבת החטאת במוסף של ראש חודש.

אכן ראיתי בפירוש עיון תפילה (מוסף לראש חודש בד"ה ושעירי) הביא בזה מה שכתב הגאון רבי ישראל יעקב אלגאזי זצ"ל בספרו שלמי חגיגה (הלכות ראש חודש סימן ד' אות ד') בשם הגאון מהרא"י זאבי זצ"ל בתשובותיו אורים גדולים (דרושים בסוף הספר, דרוש י"ב אות ד'), כי לעתיד לבוא מאחר ולא יהיה עוד פגם הלבנה, אם כן לא יצטרכו להקריב שעיר לחטאת, על כן אומרים 'ושעירי עזים נעשה ברצון', היינו בנדבה, ולא בחובה שהיא חטאת הבאה חובה, אלא תהיה הקרבתה בנדבה, ובזה מיושב דברי הבני יששכר הנזכרים.

*

*

שראה כי אין עוד איש כשר העתיד לצאת ממנו, ויקח רמח בידו, ועל כן הרגו נפש.

וזהו שכתב רש"י, שהיו השבטים מבזין אותם, כי היו בטוחים שלא ראה יפה, ובוודאי היה עוד איש כשר ראוי לצאת ממנו, שהרי היה הדבר לעיני משה, ומי כמותו נביא ומביט מה שעתיד להיות, ואין זה אלא מפני שהוא בן פוטי ונוטה אל הנקימה, על כן הרג את זמרי, לפיכך בא הכתוב וייחסו אחר אהרן, כמו שאהרן מדתו חסד, כן פנחס בן בנו מידתו חסד, ובוודאי דקדק הרבה ולא טעה בדבר.

*

המתנהג בענוה ואינו נעלב מהעולבים אותו הוא כשמש שלא התגאתה לעומת טענת הירח

ושעיר עזים אחד לחטאת לה' (במדבר כה, טו)

כתב רש"י, ומדרשו באגדה, אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו כפרה עלי, על שמיעטתי את הירח, עד כאן.

הכוונה, כדברי חכמינו ז"ל (חולין ס:): "כתיב (בראשית א, טו) 'ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים', וכתיב (בראשית א, טז) 'את המאור הגדול' ואת המאור הקטן', אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה, לכי ומעטי את עצמך".

בפירוש הר"ף על העין יעקב (מסכת שבת אות ס' בד"ה ת"ר הנעלבים) כתב לפרש על פי זה, את דברי הגמרא (שבת פח:): "הנעלבין ואינן עולבין, שומעין חרפתן ואינן משיבין, עושין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהן הכתוב אומר (שופטים ה, לא) 'ואהביו כצאת השמש בגברתו'", וביאר בזה לפי הנזכר לעיל, כי הנה הלבנה טענה ואמרה שאי אפשר לבני מלכים להשתמש בכתר אחד, מחמת גאות שהיה בה, אכן השמש שתקה ולא אמרה מאומה, נמצא שהיה לה מידת הענוה, וזהו כוונת מאמרם 'הנעלבין ואינם עולבין', היינו אלו שיש להם מידת הענוה, עליהם הכתוב אומר 'ואוהביו כצאת השמש בגברתו', שהרי השמש גם כן היה לה מידה זהו של הענוה, ובזה נמצא כי הם דומים אל השמש.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין ביים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרדתה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

וי"ל ע"י מכון 'שם ושארית' בוטשעטש © כל הזכויות שמורות

להערות והארות, תרומות והנצחות, וכן לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת מייל: MECHON2324@GMAIL.COM